

Estudi exploratori per a la construcció dels nivells de domini i indicadors d'una rúbrica per avaluar la competència de pensament analític (CPA)

Memòria del treball del grup2 ¹

Montserrat Yepes-Baldó, Jordi Sancho, Càndid Palacín

Introducció

L'objecte d'estudi del Grup consolidat d'Innovació Docent Trans@net és la competència de pensament analític. El repte de definir què és el pensament analític, com es concreta aquesta competència, i com l'hauríem de poder avaluar, emergeix del fet d'evidenciar, que malgrat la importància d'aquesta competència en relació als estudis de Treball Social, no la teníem com a objectiu d'aprenentatge ni teníem incorporats els elements metodològics que podrien facilitar la seva adquisició. Els objectius del projecte que el grup de professors i professores hem posat en marxa es concreten en els següents punts:

1. Establir com es concreta la competència de pensament analític en el Treball Social.
 - Establir un llenguatge i un marc comú al voltant de la competència de pensament analític.
 - Consensuar-ne una definició transdisciplinària, la concreció dels nivells de domini i els indicadors corresponents.
2. Afavorir el desenvolupament de la competència de pensament analític entre les assignatures de 1r i 2n de Grau.
 - Dissenyar i aplicar una eina per avaluar-ne el desenvolupament per part de l'estudiant.
3. Desenvolupar el pensament analític aplicat a l'estudiant de treball social d'una manera progressiva a partir de les assignatures dels dos primers cursos de Grau.
 - Afavorir una comprensió transdisciplinària mitjançant l'articulació d'uns eixos constructors de sentit comuns entre les diferents assignatures, com per exemple: el territori, la identitat, la imatge o la representació social de les persones que són atesos i acompanyats pels treballadors socials, etc.

En el present informe ens centrem en el primer objectiu i sub-objectiu.

¹ Una versió més complet d'aquest treball es pot trobar a Yepes-Baldó, M., Llobet, M., Prat, N. (2012). Fils conductors : Transversalitat docent i pensament analític a Treball Social. Barcelona: CIDUI 2012. Disponible a <http://www.cidui.org/revista-cidui12/index.php/cidui12/article/view/119/107>

Marc teòric

L'aprenentatge basat en competències, especialment en el cas de la competència de pensament analític, exigeix en el cas del Treball Social una imprescindible transversalitat i una concreció de la seva comprensió i expressió en el professional del treballador/a social, de manera que el seu procés de desenvolupament i adquisició travessi els compartiments estancs de l'organització docent per tal que l'estudiant copsi el sentit íntegre d'aquesta en el desenvolupament de la seva identitat i praxis professional. (Prat, Boixadós, Mesquida, & Palacín, 2011). Requereix d'una comprensió del món present i de la realitat social complexa, multidimensional i global, associada a una mirada transdisciplinària, que comporta simultàniament compartir el coneixement entre disciplines, a través d'elles, i més enllà de tota disciplina (Nicolescu, 1996; Morin, 2000).

A partir de l'aproximació teòrica de Villa i Poblete (2007) es defineix la competència de pensament analític com el comportament mental que permet distingir i separar les parts d'un tot fins arribar a una comprensió dels principis i elements que la componen, sent capaç de detallar, precisar i diferenciar. Posem de manifest la necessitat de disposar d'una comprensió aprofundida del seu domini, per part dels professors de les assignatures de 1r i 2n de Grau, que permeti la seva concreció en el perfil del treballador/a social, tant a nivell disciplinari com transdisciplinari, a partir d'altres dominis, com ara els processos de reflexió-crítica, capacitat d'observació, visió de conjunt, capacitat de conceptualització, i comunicació oral i escrita (MacIntyre et al., 2011).

Vinculació amb l'ensenyament

El projecte que presentem es troba vinculat a l'Ensenyament del Grau en Treball Social i, pel seu caràcter transversal, afecta un total de 12 assignatures i 16 professors. Gairebé la totalitat d'assignatures corresponen a primer curs (9) i la resta són de 2n curs (4).

Les assignatures participants de primer curs són: Psicologia; Sociologia; Conceptes Bàsics del treball Social; Política Social; Antropologia; Història Social Contemporània; Epistemologia del treball Social; Comunicació i Documentació; Iniciació a la Pràctica del treball Social. I de segon curs: Mètodes i Tècniques d'Investigació Social, Desigualtat i Exclusió Social, i Habilitats Socials Comunicatives.

Els professors pertanyen a 5 Departaments diferents: Treball Social, Història contemporània, Psicologia Social, Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials, i Antropologia Social.

Metodologia

Per tal d'aconseguir el primer objectiu del projecte es va seguir el següent procediment:

Fase I

1. Elaboració d'una fitxa d'avaluació per cadascuna de les assignatures participants. Aquesta fitxa incloïa dos apartats diferenciats on els professors van haver de recollir un bon exemple i un mal exemple de pensament analític i la justificació de la seva elecció en base als treballs presentats pels estudiants en l'últim curs (2010-2011)
2. Buidat de les fitxes i categorització dels criteris de qualificació
3. Discussió conjunta del sistema de categories establert
4. Obtenció del sistema de categories consensuat

Fase II

A partir del sistema de categories consensuat a la Fase I, i seguint una metodologia d'ajust entre-jutges, es va procedir a reanalitzar les fitxes d'avaluació de les assignatures participants per tal de comprovar si el sistema creat era prou clar i permetia la correcta classificació de les evidències.

El procediment seguit en aquesta fase va ser:

1. Creació de les taules d'evidències (extretes directament de les fitxes d'avaluació)
2. Selecció de tres professors de diferents àrees de coneixement
3. Classificació independent de les evidències per part dels tres professors
4. Posada en comú i repetició de la ronda amb les evidències amb poc acord

Resultats

Fase I

En total es van recollir 12 fitxes, corresponents a totes les assignatures participants. El buidat d'aquestes i posterior discussió conjunta va donar com a resultat les següents categories d'anàlisi:

- Criteris relatius a format: ús adequat de referències bibliogràfiques, redacció acurada, llenguatge adequat, format idoni, bon ús de l'argumentació
- Criteris relatius a l'establiment de relacions entre diversos conceptes: ús de fonts d'informació diverses, integració de coneixements, interpretació de dades, extracció de conclusions partint de l'anàlisi de les dades, establiment de categories més amples (generalització)

- Criteris relatius a la justificació i adequació dels objectius del treball: Adequació a l'objectiu del treball, justificació teòrica i pràctica del treball.

El segon criteri utilitzat és el més proper al que en la literatura es considera com a pensament analític. A la vista dels resultats obtinguts, podem afirmar que els professors i professores de Treball Social, quan s'enfronten a la tasca d'avaluar la competència de pensament analític, no la desvinculen d'altres aspectes relacionats amb el contingut i format del treball que presenten els estudiants. Es desconeix la influència d'aquests en relació als criteris més nuclears del pensament analític.

Aquesta competència, segons Villa i Poblete (2007), implica dos processos cognitius: la comprensió de la realitat de situacions complexes a través de la descripció, selecció dels elements significatius, ordenació, identificació de buits d'informació i la capacitat d'explicar-la a través de relacions amb elements interns i externs i arguments sustentats per fonts diverses com les teories, fets, contextos de treball, pròpies limitacions, carències d'informació, etc.

En els resultats obtinguts s'observa com els docents estudiats, si bé no detallen amb tanta precisió tots els components analítics implicats, concreten l'avaluació d'aquesta competència en l'establiment de relacions focalitzades en les dades i les fonts teòriques per a fer interpretacions més àmplies, deixant de banda altres possibles fonts de relació, importants pels professionals del treball social, com contextos socials, fets i experiències personals. Això també explicaria la presència destacada de criteris relacionats amb aspectes formals com la citació de les fonts consultades i la capacitat explicativa a través de la redacció i l'ús del llenguatge.

En base als resultats obtinguts i a la discussió posterior mantinguda en el grup Trans@net, es va crear el següent sistema de categories (Llobet i Vilà, 2013):

- Consideració d'altres elements i contextualització
- Descomposició de situacions complexes
- Detecció dels elements claus
- Identificació de relacions i estructuració d'aquestes (prioritat, jerarquia, cause-efecte...)
- Organització de la informació i classificació dels elements
- Recomposició de la situació i presentació dels elements

Fase II

En base al sistema de categories establert es va dissenyar una taula amb cadascun dels verbatim expressats pels professors a l'hora d'avaluar les fitxes de la Fase I. Els tres professors que

actuaven com a jutges havien de classificar cada verbatim en entre una i tres de les categories establertes. Els verbatims on no hi havia un acord majoritari sobre la seva classificació van ser sotmesos a una segona ronda classificatòria. Els resultats poden veure's en la Taula 2-1 (Annex).

Referències bibliogràfiques

- Llobet, M. & Vilà, G. (2013). *El Pensament analític a l'ensenyament de Treball Social. Proposta de definició i conceptualització*. [Document de treball]. Disponible a <http://hdl.handle.net/2445/46526>
- MacIntyre, G., Lister, P. G., Orme, J., Crisp, B. R., Manthorpe, J., Hussein, S., et al. (2011). Using vignettes to evaluate the outcomes of student learning: Data from the evaluation of the new social work degree in England. *Social Work Education*, 30(02), 207-222. Doi: 10.1080/02615479.2011.540397
- Morin, E. (2000). *Els set coneixements necessaris per a l'educació del futur*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya. Consulta 21, Gener 2012, a: <http://www.unescocat.org/fitxer/516/setconeixements.pdf>
- Nicolescu, B. (1996). *La transdisciplinarietat: Manifeste*. Paris: Editions du Rocher.
- Prat, N., Boixadós, A. Mesquida, J. M., & Palacin, C. (2011) *Proyectos de innovación docente: Hilos conductores: transdisciplinarietat docente y pensamiento analítico en Trabajo social*. Document de treball no publicat.
- Villa, A., & Poblete, M. (2007). *Aprendizaje basado en competencias: Una propuesta para la evaluación de las competencias genéricas*. Bilbao: Mensajero.